

મધુ કૈટભ અને 'મહિષાસુર' વાળ
નાટક.
(યુગવ્રજ ભાષામાંથી)

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

જયશંકર આણંદજી જાની.

નિવાસી ખંભાળિયા.

સલાયા ખંદેરની સરકારી યુગ્ગરાતી સ્કૂલનો
મુખ્ય શિક્ષક.

અમદાવાદમાં.

મામાની હવેલી મધ્યે અ. યુનાઇટેડ પ્રિં. અને
અ. યુનાઇટેડ કંપની "લિમિટેડ"ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યું.

તિ

સં ૧૯૮૨.

મયુ કેટમ અને મહિષાસુર
નાટક.
(ગુણવ્રજ ભાષામાંથી)

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

જયશંકર આણંદજી જનની.
નિવાસી ખંભાળિયા.

સહાયા ખંદરની સરકારી ગુજરાતી સ્કૂલનો
મુખ્ય શિક્ષક.

અમદાવાદમાં.

મામાની હવેલી મધ્યે અ. યુનાઇટેડ પ્રિ. અને
જી. એ. કંપની "લિમિટેડ"ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યું.

પ્રથમાવૃત્તિ

ઈ. સ. ૧૮૮૨.

૧૬૬૪

આ પુસ્તક સંબંધી સર્વે હક રચ
નારે પોતાને સ્વાધિન રાખ્યા છે.

દોહરો.

વાંચો મહિષા શૂરતાણું, નાટક પર્મ પવિત્ર;
(મત્રો અતિ આદરવડે, રચાઈ જોહ ચરિત્ર. ૧

સુત શેઠ સાહેબ.

મુળ્ય આણંદ્ય ચપ્પર.

આપની મારી પ્રતિ લાંબી મુદતથી
સપુર્ણ પ્રીતિ, હિતસ્વીચિત્ત-
ર, સ્વદેશ સુભેચ્છક અત્રે
ખરા સુધારાના
સાથી તેથી.

આ

મારું નવિન રચેલ ગદ્યપદ્ય નાટક.

પ્રીતિપૂર્વક. .

આપનેજ અર્પણ કરું છું.

હું તમારો આત્મકિત મિત્ર.

જે. આ.

“જાની.”

પ્રસ્તાવના.

આ નાટક લખવાનો મૂળ ઉદ્દેશ એવો છે કે, આ વિશ્વમાં અવિચારી મનુષ્યો મિથ્યાદંભ રાખી, ઈશ્વરનો ડર તજી, નિર્દોષ મનુષ્યોને આશ્રય આપવાને બદલે દુઃખ સાગરમાં દોરી, દયાને પાત્ર થએલાને પણ કેવી રીતે હાય વર્તીવેછે; તથા તેથી પરિણામે પરમકૃપાળુ પ્રભુ તેનું સત્વાનાશ વાળી, કેવી અધોરે ગતિને પ્રાપ્ત કરેછે, તેનું ટુંકામાં વિવેચન અત્રે મેં મારી યથા શક્તિ આપ્યુંછે.

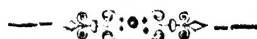
“ધર્મો જય અને પાપો ક્ષય” આ વેદ વાણીનો ખરો મહાર્થ આ પુસ્તક વાંચવાથી શિદ્ધ થશે. ઈશ્વર સદૈવ સત્વનો તાતા તથા દયાળુ છે, માટે તેની પ્રીતિને પાત્ર થવા હમેશાં રૂડાં આચરણ ધારણ કરી વર્તવું એ પ્રત્યેક મનુષ્યનો ધર્મ છે.

એવી શુભ અભિલાષથી આ પુસ્તક રચી, સગ્ગજનોની સેવામાં સાદર કહું છું. જે વાંચી થએલા દોષની ક્ષમા કરતાં આશ્રય આપશો એવી હિમ્મત છે.

સર્વ વિદ્ જનોની સમીપે મારી એજ વિનંતી છે કે, આ
 લઘુ ગ્રંથમાં દ્રષ્ટી દોષ-કિંવા બુદ્ધિ દોષ નજર આવે તે
 સર્વ સુધારી વાંચશે અને ક્ષમા આપશેજી એજ અરજ.

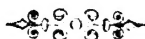
સલાયા ખંદર મકૂલ.	}	વિા. જયશંકર આણંદજી
તા. ૧ લી જુલાઈ ૧૮૮૨		જાની.

પ્રથમ અંકના

પાત્રો.

સુત્રધાર ..	...	...	...	...	નાટક કરનાર.
નટી.	...	...	...	...	તેની સ્ત્રી.
વિદુષક ...	...	...	...	...	મશ્કરો.
ગણપતિ...	...	...	...	...	શંકરનો પુત્ર.
સરસ્વતિ ..	...	...	...	...	પ્રહ્લાની પુત્રી.
મધુ.. ..	...	...	...	...	એક દૈત્ય.
કેટબ.	...	...	...	...	તેનો બાઈ.
દેવી	...	...	...	...	મધુકેટબને વરદા- ન દેનારી માતા.
પ્રહ્લા	...	...	...	...	પ્રહ્લાંડનો કર્તા.
વિષ્ણુ ...	...	...	...	...	શ્રી કૃષ્ણ ભગ- વાન.

ચંડી મધ્યેના. મધુકૌટજ અને મહિષાસુર વધ નાટક.

સ્થળ રંગમંડપ.

(નાટકનો સુંદર સ્કેન.)

સુવ્રધાર—પ્રાણવલ્લભા!

નટી—પ્રિયે શી આસાછે?

સુવ્રધાર—સમયને અનુકુળ ગ્રિમ્મરુ વિષે ગાયન કરી રશીક-
જનને પ્રસંન કર.

નટી—હું આપની આસા પ્રીતિપૂર્વક માન્ય કરૂં.

(ગાયછે.)

૫૬.

ગ્રિમ્મરુ ગમગમી રહીછે;

વસંત આગળ જલદી ગઈછે. ગ્રિમ્મ.

કુલ ખોલ્યે આ વસંત દિશીછે;

મંદમંદ માયા પવન કરેછે. ગ્રિમ્મ.

કુલધરા ધમધારે ધૂમેછે;

કોયલ કંઠે પોકાર કરેછે. ગ્રિમ્મ.

બાગબગીચે કુવારા

તે મધ્યમન

આડને પક્ષ

તે મધ્યે જૈશી પાલ

અહાપુરી ખીસીછ સીચંદા એ રાહ.

અરેસા સભાસદો આ વાર, મેરકરીને આવ્યા આઠાર.

નાટક નીરખો નવીન વિચાર, ગુણીજન મનધરો સુખસાર.

અરે,

નમી કહું સર્વ ગ્રહસ્થ નિરધાર, જોઈને કરજો જય જય
કાર.

શાંત થઈ કહે 'સત્યપરકાથ,' જુઓ જનમન ધરી ઉલાસ.

અરે.

હે સ્વામીનાથ, મારા પ્રાણાધાર, પ્રાણપ્રીયે મારો મતિ
પ્રમાણે આપના કહેવા મુજબ ગાયન કર્યું, અને હવે હું
અંદર જઈ આ નાટકના સર્વ એકટરોને એક પછી એક
શશુગારી પાર્ટ બળવા તૈયાર કરુંછું.

(ભય છે.)

સુત્રધાર—આ જગોએ આજ સર્વ સભાસદો આગળ નાટક
કરવાને ધરિદે ભગવત્ સ્તુતિ કરુંછું, એટલામાં આ
વિચિત્ર દેખાવનો બેઠંગો માણસ મારી નજરે પડ્યો,
માટે હું તેને પૂછી જોઈ કે તું કોણ છે—વાહ શું
સ્વરૂપ છે? અરેતું કોણ ?

(મતમાં) વાહવા રોશની સારી દેખાય છે વળી ધ-
રના ધ્યા કરેછે, માણસ પણ ઘણું
હું પણ તમાસો જોવા

નાટક મંડળી.

જાળી. પણ નહીં નહીં જેવી જંગલમાં રહેવાનું
લહેર પડે છે, તેવી અહીં પડે નહીં; કારણ જંગલમાં
સારાં સારાં ઝાડ જોવાં, કંદ ફળ ફલ ખાવાં, વગેરે
બધી તરેહનું સુખ જંગલમાં જ છે માટે હું તો આ
આલ્સો જંગલમાં.

સુત્રધાર—ઉભારે' ઉભા જંગલમાં જવાવાળા.

વિદુષક—વાહવા થેંકયુ થેંકયુ. હવે મારી આંખો ઉઘડી. મેં
જે ચકરની ગાડીઓ મુંબઈ, મશ્કત, મેમદાવાદ,
મહુવા, મછલીપટણ વગેરે મોટાં મોટાં શહેરોમાં જોઈ
છે, અને વળી તેના ઉપર માણસ બેસે છે પણ
અહીં તો માણસ ઉપર ગાડીએ પલાણ કરી દીધું છે,
અલ્યા અમયો બાર શું કરવા ઊંચકી લીધો છે ?
નાખીદને ?

સુત્રધાર—મૂરખ આતો મારો પાછડી છે. ગાડી નથી.

વિદુષક—આદમીની પાછડી એવા હોય ? જોના મારી કેવી
બડકામણી ને લજ્જામણી છે—હવે એ બધું ઠીક પણ
તાં નામ કહે તો સાં.

સુત્રધાર—વાહ તારો શી વાત કહે ? પરમેશ્વરે તાં દેહાર નવરે
દહાડે બડ્યું હોય એમ જણાય છે.

વિદુષક—નાના શીરોપુરી ખાતાં બતાવે.

સુત્રધાર—એમ ! મને તો આ

પણ તાં નામશું

વિદુષક—અરે માં નામ નથી જા

પણ મારા નામથી અજાણ્યો નહોં હોય, તો તનેતો
આઠ ને અગ્નારવરસ યમાં હથે તોપણ નથી જાણ-
તો ? ખરાખર માણસ જેવો દેખાય છે. જો સાંભળ
મારું નામ જંગલી, બીજું તું, ત્રીજું વિદુષકને વ-
નચર હું. યાદ રાખજે હો, ભુલતોના.

દ્વિસભાનો રાગ.

વાશી હું જંગલનો જેથી, જંગલી મારું નામ;

સોરખકોર સુણીને જલદી, આવ્યોહું આ ઠામ.

પણ હવે તારોને મારો નકામો વખત જામશે માટે
ગુરત તારું નામ દે.

સુત્રધાર—મારું નામ સુત્રધાર.

વિદુષક—અરે એશું ? વિચારીને બોલ કાંઈ સુત્રને ધાર હોય ?

સુત્રધાર—નાના મુરખ એમ નહોય ઉલટું શું સમજેછે ? અ-
ક્ષણનાખારદાન કાંઈ વિચાર કરને કે કવિતાનું પંક્તિ
રૂપ જે સુત્રછે અને તેની ધારા જે ધારણ કરે
છે તે સુત્રધાર એમ શીખ.

વિદુષક—અક્ષણનું ખારદાન હુંકે તું જે સુત્રધારનો ખરાખર
અર્થપણ આવડતો નથી. સાંભળ સ્નાનનું ગુપ્તું અહોં
જાણે. “સુત્રાણી ધારંયતેતી સુત્રધારહઃ
જે હજવદ જઈ હડીજી કાઠ તો

બી તું અરે વિદ્વાન ભાગતો

વિદુષક —તને આજ અખર પડી કે વિદ્વાન છે? હું યયો વિદ્વાન ત્યારે મારો બાપ ખાતો ધાન; મારી માને નહોતા કાન; ત્યારે હું યયો જંગલી સમાન. કહેશ કાંઈ કહે તો વધારે પાટ લઈ જાઉં.

સુત્રધાર—વાહ તું વિદ્વાન છોતો મને કાંઈ સાહ્યતા કરીશ એવા તારો ભરોશો છે.

વિદુષક —હા તારાએ લાડવા ઉકેલાવા માગીશ.

સુત્રધાર—લાડવા બહુ બાવે છે?

વિદુષક —તને લાડવા નથી જડ્યા તેથી મન થાતું હશે. હુંતો અમથી વાત કરું છું, પણ જમાડતો પાથરે પાથરેના પચાશ કોળીઆ, સુસ્તમ દાળ બાત સુંડલે, અને કિંચિત માત્ર કુંડું કઠો જોઈશ. બાકી રૂચી પ્રમાણે તૈયારી રાખજે.

સુત્રધાર—નારે બાઈ તને જમાડીને શું દેવાનું કાઢવાનું છે?

વિદુષક —નાના દેવાળાનું કોણ કહેછે, ઊંધી પાઘડી પહેરી આંટા મારજે. તેમ કરતાં ન જમાડતો તારી મરજી ત્યારે બીજી શું સાહીતા કરવાની છે?

સુત્રધાર—હું ભગવત લીલા દર્શાવવા મધુકૈટભ અને મહિષાસુર. નામના દૈત્યોનું નાટક બજવી ખતાવા તેમાં નાના પ્રકારનાં વિદ્યો પ્રા... તેવો ઉપાય ખતાવ.

વિદુષક—અહોહો એમાં તે શું

સુત્રધાર—વાહ શીવાતા તારી રાખશકે?

વિકૃષક—કેમ તારે ગુપ્તામાં ધાલીને ફરેયું? (નયછે.)

સુત્રધાર—ભાભા જંગમી પુછી આવ.

વિકૃષક—(આવીને) હાય હાય બુલી ગયો (યાદ કરેછે.) હાહા
યાદ ચડી આવ્યુંછે કહું કે ન કહું?!

સુત્રધાર—આવડતું હોય તો બાલી દે.

વિકૃષક— દોહરો.

કમૂકી ગ કરકરે, જા મુકિ કર વિચાર,
પાતે પાછળે મુકતાં, તેને તું સંભાર. ॥૧॥

સુત્રધાર—ખરાખર શ્રી “ગણપતિ” ગજનન.

વિકૃષક—હાહા એજ એની રતુતિ કર એટલે તે આવી સંકષ્ટ દરશ.

સુત્રધાર— ચલતી લાવણી.+

ગૌરીનંદન સખ જીગવંદન, કહું ચંદન પુજા તેરી;
ધુપદિપ એર અગર આરતી માન ભક્તિ પુજા મેરી.
પ્રથમ સેવ સખકરને તેરી કરનેકું સંકષ્ટ સૌ નાશ;
હાલ દીન સેવક બની ભજીએ, કપાકરી આવો એમ આશ.

(રાગ ઇંદ્રસલા.)

ગણપતિ ગુરુદેવગણી, સમરૂં આ સમ;

દોનદાસ કરગરીકે, આવળે તમે;

“ હરણ સરણતરણ, આ જગતમાં વિશુ;

દેમ આપજે નમું.

ભખને;

પાડી કલ્યાણી રતનજની

પુજાવિધિ મુજબ કહેલું સાચા થા મને,
રંગભૂમિ મધ્ય આવી કષ્ટ કાષ્ણને;
હે ગુરુ ગણપતિદેવ વંદુલું તને.

ગણપતિ—વરંબૃહી વરંબૃહી—હેવાસ હું કૈલાસ પર્વતને વિષે
શંકરની સન્મુખ મારું નિત્ય કર્મ કરતો હતો એટલા-
માં તારી દીન કરણામય સ્તુતિ સાંભળી હું અત્રે
આબોધું તો બોલ તારી શ્રી યાચના છે.

સુત્રધાર—મહારાજ હું ભગવત લીલાનું નાટક કહેલું તેમાં ના-
ના પ્રકારનાં વિધનો આવેલ છે તે પ્રલય થાય તેવી
પ્રેરણા કરશે.

ગણપતિ—જા, તેમ થશે. પણ તારાં પાત્રો અસ્તાન્ત્રી છે તે સા-
નવાન કરવા પ્રેક્ષ તનયા મો “સરસ્વતિ” દેવીનું
ધ્યાનધરે—હે બાળકા હવે હું મારે સ્થાનકે ગમન
કહેલું.

સુત્રધાર—માહારાજ વંદન કહેલું.

ગણપતિ—કલ્યાણ બાળકા.

(ભય છે.)

સુત્રધાર—(સરસ્વતિની આરાધના.)

(રાગ ઇન્દ્રસભા.)

સરસ્વતિ દિગ્દમતિ મમમાત સારદા;

શેવકવંદી પાશ્વથી કહે ગુણ અપારદા

સુખઅનંત આપીમારું

દીનદાસ કરગરી

સરસ્વતિ—વરંબૃહી સુત્રધાર

સુત્રધાર—માનુઓ વંદન કહેલું

સરસ્વતિ—કલ્યાણ બાળકા. અહાહા હે વત્સ હું બ્રહ્મલોકમાં
બ્રહ્માની પાસે આનંદમય વિજ્ઞાપારણ કરી નૃત્ય કર-
તી હતી એટલામાં તારી સ્તુતિ સાંભળી અહીં આ-
વેલધું—બાલ એવું શું કામ છે.

સુત્રધાર—મેં ભગવતલીલા કરવા નાટકનો પ્રારંભ કર્યો છે પણ
મારાં પાત્રો અતિઅસર છે તેને કપાદ્રષ્ટીથી સૂત કર-
શે એવી પ્રાર્થના છે.

સરસ્વતિ—તારાં પાત્રો અસાની છે તે મારા આશીરવચનથી
અહરૂપતિ માફક બાળક કરશે ને મારી કપાદ્રષ્ટીનો
અમત્કાર કેવો છે સાંભળ. “મુકંકરોતી વાચાલં
પંગુલંમ ગૃહને ગીરી.” મુકંક કહેતાં ને પુરુષ મું-
ગો હશે તે મારી કપાવડે શ્રી મદ્ ભાગવતાદિક પદ
શાસ્ત્રો અવલોકન કરશે. અને પંગુલ નામ ને લુલ્લો
છે તે મારી સાહાયતાથી મોટા પર્વતોને ઉલંઘન કરશે,
એવા મારો અમત્કાર છે. માટે આ એક નિશ્ચિત
પણે શરૂ કરે હે વત્સ હવે હું મારે સ્થાન ગમન કરું છું.

સુત્રધાર—વંદન કરું છું માતૃશ્રી.

સરસ્વતિ—કલ્યાણ યાવ.

શ્રી પગે પછડાઉં છું. મને કાંઈ વરદાન આપોને.

સરસ્વતિ—એવો જોઈએ સબા રંજન થશે.

(ભય છે.)

હવે હું લુગડાં શોધું. બીજું ન-
હા! મારે સુત્રધાર હવે કોણ આવશે?

સુત્રધાર—મધુકૈટભ નામના બે મહાબળવાન દૈત્ય આવશે, તે
મહા ઉગ્રતપ કરી માતાજી આગળથી “અમ્મર”
એવું વરદાન લેશે પછી તે ઉત્તમ બની પ્રજ્ઞાને કુ:-
અ દેશે. અંતે વિષયુ અને દેવી બંને સાથે મળી
તેનો વધ કરશે. ત્યારબાદ મહિષાસુરની ઉત્પત્તિને
સ્વર્ગલોક લેવા માટે ઇંદ્રનો ને તેનો મહાસંગ્રામ થશે
: તેમાં દેવ હારશે અંતે મહિષાસુરનો દેવી વધ કરશે.

વિદુષક—વાહવા ત્યારે તો હું નિષ્વશ. (મિસેછે.)

પ્રવેશ ૧ લો.

પાત્ર.

મધુ. કૈટભ. દૈત્ય. માતાજી.

સ્થળ. જંગલ.

(મધુકૈટભ નિસમિર, ગર્જના કરી ધસેછે.)

કૈટભ—અરે જોઈ બાઈ મારો, તારો, જળ અને આકાશનો બ-
નાવનાર કોણુછે, તેનો મને ખુલાસો કરી આપ કે
શંકા દુર થાય.

વિદુષક—(નેપથ્ય) હાથ હાથ નારાંતનો આરામ લેવા બેઠો.

આરાનાંબુંડ જેવા બરાડા મારતું અપારદ્ય

વેછે—બલે દોડાદોડ કરે નાંડું.

રાધ મેશીય એટલે કમ

મધુ—કનીષ્ઠ બાઈ તને કાંઈપણ શા

સાંભળ. આ પ્રજ્ઞાંડ જળાકાર

જા, હુંને તું એવાં ચાર પદાર્થ જોવામાં આવેછે
ખીજું કોઈ પણ જોવામાં આવતું નથી—અને
આપણે ક્યાંથી પેદા થયા છીએ તેની પણ ખબર
નથી. તો આજે ચાર પદાર્થ જોવામાં આવેછે તેના
કર્તાને તો ક્યાંથીજ દેખવાના? પણ આ પદાર્થ જો-
વાથી નકી થાયછે કે તેનો કોઈ કર્તા હોવો જોઈએ,
એમાં શંસય નથી.

કેટલ—ખરાબર એમ છે તો તે કર્તાનો આકાર કેવો, રહેવાનું
ઠેકાણું ક્યાં, શું ઉદ્યમ કરેછે વગેરે વાતનો નિશ્ચય
કરવો જોઈએ અને સોધ કરી વરદાન મેળવવું—આ
ખત્તાંડમાં કોઈ પણ જગોએ તેનું રહેવાનું ઠેકાણું
હશે, માટે તેનો શોધ કરી જન્મતર્કીને જોવો જો-
ઈએ. વૃથાકાળ ગુમાવવો નહીં, એ શુરવિર પુરુષનો
ધર્મ છે તો સોધ કરવા જઈએ તો સાહે.

મધુ—કર્તા પુરુષ બહુ હુશિઆરને ચતુરછે જોયો તેનો પાર
કોઈ પામતું નથી પણ તને એવો વિચાર થયો કે
સોધ કરી વરદાન લેવું. તો ચાલો સોધ કરવા.

(જામછે.)

(બંને સાથે મળી ગાયછે).

॥ રાગ રામગ્રી. ॥

ગોં, અમ દેવ જે ભાઈ;

તોય ન મળ્યો ક્યાંઈ. મહા.

નૂકા અપાર;

મુઆ, મળ્યો નહીં કરનાર. મહા.

નીરનદી નીરખી બહુ, જોયો પાતાળ લોક;
 ક્યાંય ન કર્તા લાઘીઓ, ફાંફાં માર્યા આ ફોક. મહા.
 મોટાં બંધકર જંગલો, જોયાં મન ધરી હામ;
 ઝાઝાં ઝાડોને ઝાડીઓ (યાં) જોયો પ્રભુનો મુકામ મ.

કૈટભ—અરે મધુ મહામુંઝાયછે, માંડું અહો નિશમન;
 કર્તા ક્યાંયે મળતો નથી, દુઃખી થયુંછે તન. મહા.

મધુ—બટકી બટકીને બુલા પડ્યા, અરે કૈટભભાઈ.
 વનદિશે આ બિહામણું, હુંતો Xખીમડું આંધ. મહા.

રામ કાફી.

પ્રભુ અમે આવ્યા ધહાં, દારણ વનમાં રખડી રઝળી. પ્ર. ટેક.
 સુંદર તટ સરોવર શોભે આ, સસ, શાર્ફલ, બુજંગ બનેછે. પ્ર.
 મર્કટ, હરણાં, રીંછો, હાથી, રોઝ, શિઆજસામાં સૌ ધસેછે. પ્ર.
 મુંડો મચ્યાંછે ઝાડોનાં ઝાઝાં, હમંગે પક્ષી બધા ભારમેછે. પ્ર.
 ખગમાં ખગ, વળાં કોકીલ, કાળી, મોર મધુર મો પોકાર કરેછે. પ્ર.
 કાગ, કપોત, ને કુંજો કલ્પેલે, હંસ, સારસ, હોલાં અતિશે વસેછે.
 બયાનક બાસે બુમી આ બારી, કૈટભ મારી કાયા કંપેછે. પ્ર.

કૈટભ—અહા જોઈબાઈ આ એકાણુંવનમાં બહુ સોધ કર્યો મ
 છુ ક્યાંય કર્તા પુરુષ દેખાતો નથી હવે શું કરવું!

નિદુષક—(નેપથ્ય.) અરે મુરખ કર્તાંછે ખરો પણ
 શકેલછે. કારણ.

કાળ

પાપાણે ન બણાય રે

X બીહું. + બટ બાજકરામ

ધાતુ કાષ્ટની માહે, રત્નો નથી અંતર જામી.

બાવ પ્રતાપે સદા દીએ દર્શણ આ ઠામે;

ફરેસ્થીર મનકરી, તોજતો પ્રભુને પામે.

કૈટભ—હે નહીં મજે ? તારા કહેવા પ્રમાણે કરીએતો મળજી ?

વિકુપક—(નેપથ્ય.) હાતો મળજી.

(અંદરથી આકાશવાણી. ઝૈમ. ઝૈમ. થાય

છે. તે સાંભળી દૈત્યનું વિશ્વમય થયું.)

મધુ—અરે બાધ સાંભળ સાંભળ કર્તા પુરુષ બોલે છે. માટે

આંકાર મંત્રનું ઉચ્ચતપ કરો કે કર્તાનાં દર્શન થાય.

(નપ કરવા બેઠા.)

દેવી—અહો મધુકૈટભ વરંજુહી વરંજુહી.

મધુકૈટભ—માતૃશ્રી શ્રીરવંદન કરીએ છીએ.

દેવી—કલ્યાણ થાઓ વત્સ.

મધુ—માતૃશ્રી આપે આપના ચંદ્રવદની મુખાર્ચિવના દર્શન આ

પ્યાં આ એક અમારા ઉપર એટો ઉપકાર થયો છે,

પરંતુ અમને એક વરદાનની ઇચ્છા છે.

દેવી—માગીશો ને માગવાનું હોયતે. હું આ વખત તમારું ઉચ્ચ
તપ જોઈ પ્રસન્ન થઈ છું.

મધુ—હે મૈયા આપ અમારી પર બહુ ખુશી થયાં જો નથી,

અમે વરદાન માગીએ છીએ કે કોઈ દિવસ અમારું

મૃત્યુ ન થાય કદિ થાય તોપણ અમારી ઇચ્છા વચર

ન થાય. કેમકે અમને મૃત્યુને બપ બહુ છે તે મોત-

ના બપથી રક્ષા કરશો.

દેવી—જાઓ તે પ્રમાણે થશે.

(અર્થ.)

મધુ—તયારેતુ માતૃશ્રી. બાઈ આપણી મન કામના સિદ્ધ થઈ; હવે નીર્ભયથી કરવું. આપણને મોતની બીક ને હતી તે મટી, હવે આ દુનિયામાં કોણ બળવાન જોઈએ છે કે આપણનું નામ લેતેમ છે. મારા બાહુ બળથી જો કેવીપૃથ્વી ધુળવું છું.

પડદો.

પ્રવેશ. ૨ જો.

પાત્ર.

બ્રહ્મા, મધુ, કૃત્તેલ. ને દેવી.

(સ્થળ ક્ષીર સાગરમાં કમળ ઉપર બ્રહ્મા વિચાર.)

બ્રહ્મા—(મનમાં) વાહ આ સહસ્ર દળ કમળ બહુ મજેનું છે. તેની મનોહર સુગંધી દશ દિશાએ પ્રકાશ પામી રહેલ છે. પરંતુ મને કેણે ઉત્પન્ન કર્યો છે; અને મારો કર્ત્તા કોણ છે. તેનો મને અહોનિશ વિચાર થયા કરે છે તો ચાલને જોઈ આ કમળ નીચે હશે (કમળ પાસે જઈ જોય છે) અહોહો આ નલીકા જેતાં સહસ્રો વર્ષ ચાલ્યાં ગયાં પણ અંત આવતો નથી—ચાલ કમળ ઉપર જઈ બેસું, નહીંતો કમળ છુટી ગયા બાદ બેસવાની જગ્યા નહીં મળે (કમળ ઉપર બેઠા.) અહાહા હ્યાં એક જળ, આકાસ, કમળ, અને હું એવાં ચાર પદાર્થો જોવામાં આવે છે. પણ આ ઊજડ જગ્યામાં કોઈ આવી મને મારશે તો મારી સાહીતા કરવા વાળું કોઈ નથી.

પણ હાલ સાંત રહેવું. કેમકે તે સર્વજ્ઞ એમ સર્વ વાતે
સિદ્ધ થાયછે. જેણે આકાસ, જળ, સ્થળ ને મન બનાવ્યો
તેકાંઈ એાછો ચતુર નહીં હોય. એમ એનાં કરતવ્ય જોવાથી
માલમ પડેછે—જો માંડે શરીર, નેત્ર, નાશિકા, કાન,
મુખ, હાથ, પગ વગેરે પાંચ સાનેદ્રી તેમજ બુદ્ધિ, મન,
પ્રાણ, અંકાર, આત્મા, ઇત્યાદિ જેણે કર્યું છે. તેજ
શાહીતા કરશે એમાં સંશય નથી. માટે તેનું ધ્યાન ધરું.
(નેપથ્યમાં સમાધિ.)

કૈટભ—અરે પ્યારા બાઈ હ્યાં સુગંધી બહુ મનોહર આવે છે.
જેથી જણાયછે કે પાંચમું કાંઈ નવું પદાર્થ હોય—ચાલો
શોધ કરીએ. (શોધ કરતાં બ્રહ્મા દીઠા જોઈ દર્યા ને
ગર્જનાથી બ્રહ્માને કંપ થઈ.)

બ્રહ્મા—હરેહરે પરમાત્મને નમઃ અહાહા હું મારા મન સાથ
ક્યારનો વિચાર કરતો હતો તેટલાજ વખતમાં બહુ સંકષ્ટ
પ્રાપ્ત થયું. ક્યાંય જવાનો ઉપાય નથી. હવેતો પરમાત્માની
પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે થશે. મારો કાંઈ ઉપાય નથી.

કૈટભ—બાઈ આતો બહુ સુગંધી વાણું સહસ્ત્રલ્લસ કમળ જોવામાં
આવેછે અને તેની ઉપર એક પુરૂષ ચાર મુખ વાળો
બેઠોછે. ચાલો તેને ઉઠાડી દેઈએ (પાસે જઈ.) અરે
ચતુર મુખી તું કોણાછો અને આ કમળ ઉપર શું કરવા
બેઠોછો; તેમજ તારી શું શક્તિ છે, તે જલદી કહી બતાવ.

બ્રહ્મા— રાગ ઈંદ્રસલા.

બ્રહ્મલોકનો રાજા હુંધું, બ્રહ્મા માંડે નામ;
કમળ મને પરમેશ્વરે આપ્યું, બેઠોધું આ ઠામ.

શક્તિ મુજને તેણે આપી. તારે શું છે કામ;
 ચાલ્યા જાઓ જલદી, અત્રેથી હું લજા હરીનું નામ.
 ચાલ્યા જાઓ હું ઈશ્વર આરાધના કરું છું ઋત જાઓ;
 નહીંતો બાળીને બરમ કરી નાખીશ.

મધુ—

રાગ ઇંદ્રસભા.

બકબક બકબક બેઠો શું કર, તુજને કરશું ઠાર;
 કમળ છોડી ચાલ્યો જા જલદી, નહીંતો લડ આ વાર.
 તારા જેવા મેં અતિ માર્યા, તેવા કરે તુજ હાલ;
 જલદી જુધ મુજ સાથે કરજે, નહીંતો જાતતકાળ.

કૈટભ—

(રાગ ભેરવી.) પ્રભાત.

અરે સતુર મુખી બ્રહ્મ કરે ઈહાં શું કામ;
 મન રંજન આ કમળપુલ, શુરવીરોને કામ. અરે.
 બંધંકાર ભુમિ વિશે, તે ધર્મ છે ધ્યાન;
 અહોનિશ નિદ તજી, કેનું બજે નામ. અરે.
 સુંદર કમળ પુલ આ, શુરા પુરુષનું કામ;
 જુધ અમારી સાથ કરો, બેસ જઈ મુકામ. અરે.

આ સુંદર સહસ્ત્ર દળ કમળ શુરવીર પૂરવ માટે છે. તારે
 તેના ઉપર બેસવાની હઠ્ઠા હોયતો અમારી સાથે સંગ્રામ
 કરી જીતીને બેસ. નહીંતો કમળાસન છોડી દે.

પ્રહ્લા—

(રાગ ભેરવી.) પ્રભાત

અરે દૈત્ય હું કરું છું રામનું ભજન;
 શું કરવાને દુઃખ દિઓજો દુખે મારું મન. અરે.
 સહસ્ત્ર દળ કમળ કપાએ, ઈશ્વર યદ્ય ઉમંગ;

આપ્યું દાસ જાણી મને, બન્નુ તજી અંત. અરે.

કેટલે—ગડગડ ન કરતાં કમળાસન અમારે સ્વાધીન કર.

પદ્મા—અરે દૈત્યો તમારો કમળ લેવાનો આગ્રહ જોઈ કહું છું કે
તમારે એક ધડી પછી આવવું નેવો મારો વીચાર હશે
તેવો જવાબ આપીશ.

મધુ—જે વિચાર કરવાનો હોય તે કરીલે. અમે આ ધડી પાછા
આવીએ છીએ. (જાય છે)

પદ્મા—(દેવીની સ્તુતિ.)

લલિતકંઠ.

અરે જાગજો માત માહરી, કપા અતિ કરી આવજો અહીં.

પ્રમળ દૈત્ય જે આ સમે યયા, મેહર કરીને મારજો મયા.

જમી આ સમે આવજો નહી, તુજ વિના મને આશરો નથી.

વિપત્તિ આધિએ ડોલું હું અહીં, તુજ ચકી મને મારસે નહીં.

ગજસ.

અરે ઈશ તુ મુજ તાત યદને, આ વખત દેખાડ્યો કાં?

હું નિર આયને તું સાય થા, ૧ આ વખત લેજો ધ્યાનમાં, અરે

રહું રાતદિ મુખ નામ હું, તુજ તણું આઠે જામ કહું;

જો સાય* થાતો આવજો તું, આ મધુને મારવા. અરે.

દેવી—(આવી આંટો દઈ જાય છે.)

પદ્મા—અહાહા આ વીજળી નેવો પ્રકાશ જોનો થયો વાર? હશે.
(ધ્યાન.)

પડશે.

પ્રવેશ ૩ જો.

પાત્ર.

દેવી. વિષ્ણુ.

(સ્થળ ક્ષીરસમુદ્રને કાંઠે દેવી વિષ્ણુને જગાડે છે.)

દેવી—અરે મહા વિષ્ણુ જાગૃત થાઓ કેમકે આ સૃષ્ટીનો હવે અંત આવ્યોછે. અને ફરી નવી સૃષ્ટી બનાવવી છે. જગત કાર્ય સિદ્ધ કરવાને મધુકૈટભ નામના એ દૈત્યો મારા વરદાનથી પ્રખ્યાત થયાછે, પણ હાલ વર્તમાન કાળમાં તે બહુ ઉન્મત બની બ્રહ્માજીવા ગરીબને મહા દુઃખ દીએછે તેને માટે આપ ત્યાં જઇ બ્રહ્માને મદદ દઈ દૈત્યો સાથે યુધ કરો. અને પછીનું આવી તેની બુદ્ધિમાં મોહ કરૂંછું પછી તમારી સાથે તે વાંતમાં બંધાએ, ત્યાર પછી મૃત્યુ થશે. માટે સૃષ્ટી નીર્માણ કરવા સુગત થયુંછે તો કૃપા કરી ત્વરીત પધારશો.

વિષ્ણુ—સહર્ષ માન્ય કરૂંછું. આ આવ્યો.

(જાયછે.)

પડદો.

પ્રવેશ ૪ થો.

પાત્ર.

મધુ, કૈટભ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ.

(સ્થળ—સમુદ્રને કાંઠે દૈત્યો બ્રહ્મા આગળ કમળ માગેછે.)

મધુ—અરે ચતુર મુખી તારે મોઢેથી તેં અમારી પાસે પામ્યા

કરી હતી કે એક ઘડી પછી આવવું તે અને આ-
બ્યા છીએ, જુધ કર અને જુધ ન કરવો હોય તો ક-
મળ છોડી ચાલ્યો જા.

(રાગ ભેરવી) પ્રભાત.

જલદી ઉઠ કમળ છોડી, ચાલ્યો જા આ રાત;
હડખડાવી ચુરા કરે, હાડ ભાંગું માન. જલદી.
રામ તારો કયે ઠામ, છુપાયો નાદાન;
તૂંધો હોય ઈશનને, તુજ ખચાવે જાન. જલદી.
(ગર્જના કરી પ્રહ્લાના હાય આલ્યા)

પ્રહ્લા—

શ્લોક.

अन्यद्वेषाभ्दवैन्मृत्यु, परद्वेषादुनक्षयः

राजद्वेषाभ्यवेनाशो, ब्रह्मद्वेषात्कुलक्षयः

માટેહું તમને કહુંહું કે મારા જવાં નિરઅપરાધી અને
અનાથ આદર્શન શું કરવા દુઃખ દીઓછો. હું
નક્કી કહુંહું કે આ ગુરુહો ઈશ્વર નહીં સાંજે.

મધુ—માયાકુટ નકર. તારું ડહાપણ જાણ્યું. રાખ.

પ્રહ્લા—

દોહરો.

અરે મુખ મનમાં કદિ, મદ ન ધરીય લગાર;
મદથી નાશ થશે નકી, આપદ પડે અપાર.

(દૈત્યો આવાં કટુવાક્ય સાંભળી ક્રોધાંધ થઈ પ્રહ્લાના
હાય આવી નીચે ફેંકે છે તેવામાં વિજય આવ્યા.)

વિષય—

મનહરછંદ.

અરે ફુરુદૈત આ ગરોબને શું કરવાને,
મારોજો તમે જે મળી અંકારી આવેશમાં;
બાલણ બનેછે ઇશ, એક ચિત્ત અહોનિશ,
બંધ કરવાનું તમે ધાર્યું જો કે ધ્યાનમાં;
બળ બાહુમાં જો હોય, તોજ મારી પાસે આવો;
મદ આપનો ઉતારી નાખું આ પલકમાં;
આવો આવો આવી જાઓ, જીવ કરવાને ઝટ;
ખોટા ડોળ ધાલુ ખંડી નાખું આ બળકમાં.
અરે ફુરુદો એ અનાથ આદમીને શું કરવા દુઃખદી-
ઓજો. તમારી આગળ બળ પરાક્રમ હોય તો આ-
વો મારી સાથે પુદ્ધ કરો.

કૈટભ—જીહુજ સાંઝે આજ અમારી મન કામના સિદ્ધ થઈ કે
મકે ધણા રોજથી અમે પણ સોધ કરીએ છીએ કે
કોઈ આવી અમારી સાથે પુદ્ધ કરેતો બહુ સાંઝે મારી
ઈચ્છા પુદ્ધ કરવાની છેતો આવ જીવ કરવા.

(એકાણું વનમાં મહા સંગ્રામ.)

મધુ—અરે વિર પુરુષ તે અમારી સાથે બહુ પુદ્ધ કર્યોએ અને
પુદ્ધ કરતાં પાંચ હજાર વર્ષ આજ્યાં ગયાં તેમાં તારી
પુદ્ધ કરવાની કૌશલ્યતા જોઈ અમે બહુ પ્રસન્ન થા.
હીએ, માટે ને જોઈએ તે માગીલ.

વિષય—હુંને વરદાન માગીશ તે આપશો કે !

કૈટભ—હા અમે દવાને તૈયાર છીએ. ને વરદાન માગવાનું
હોય તે માગીલ.

વિષ્ણુ—હું માગું છું કે મારે હાથે તમારું મૃત્યુ થાય. એ મેં સંકલ્પ કર્યો છે તો તે પાર પાડશો.

કૈટભ—વાહ વીર પુરૂષ તારી અતુરાઈને બુદ્ધિ બળ જોઈ અન્ન ખુશી થયા છીએ—પણ તે જે વરદાન માગ્યું તેમાં કાંઈ નફો નથી. માટે બીજું માગ.

વિષ્ણુ—દૈત્યો મને કાંઈ બીજું વરદાન લેવાની જરૂર નથી મારે તો એટલું જ વરદાન જોઈએ કે મારે હાથે તમારું મૃત્યુ થાય.

મધુ—વાહવા તે અમને કપટ યુક્ત કરી ડગી બીધા છે, માટે અમે પણ જે વચન માગીએ તે મિથ્યા ન કરતાં પાર પાડવું.

વિષ્ણુ—હા, તમારે જે માગવાનું હોય તે માગી લ્યો.

મધુ—હે મહા પુરૂષ “જ્યાં પૃથ્વી હોય ત્યાં અમને મારવા પણ જળમાં મારજે માં” એ વચન આપ.

વિષ્ણુ—અરે તમે પણ મને ડગવાનો ઉપાય કીધો છે કે મને પૃથ્વી નથી તો ક્યાંથી લાવવી. માટે તમારું વચન મિથ્યા જશે. પછે તમારી મરજી.

કૈટભ—અહાલિરે પુરૂષ, પૃથ્વી વિના અમને મારવા નહીં, કારણ કે અમે યુદ્ધ બહુ કર્યો છે, જેથી થાકી ગયા છીએ તો પૃથ્વી ઉપર જરા વિશ્રામ લેવો છે—અને કદાચિત્ત પૃથ્વી નહીં મળેતો મરતી વખત પૃથ્વીની વાસના અમારા મનમાં રહી જશે. જેથી ફરી જન્મ, મરણ થશે. તે વાસના મટાડવાને વાસ્તે તમારી આગળ પૃથ્વી ઉપર મરવાની પાચના કરી છે. અમે કાંઈ તર્ક

કરતા નથી.

વિબલુ—હેવીર દેવો તમારું મથાઈ જ્ઞાન સાંભળી બહુ પ્રસન્ન થયો

હું—અને તમારૂં મૃત્યુ પૃથ્વી ઉપર થાય તો તમે રાજી?

મધુકૈટભ—હા, તો અમે બહુ રાજી છીએ.

વિબલુ—હીક આવો આ મારી ઝાંગછે તેને પૃથ્વી માની તેના
ઉપર તમારાં મસ્તક રાખી વિશ્રાંતિ લ્યો. એટલે ત-
મારી વાસના છૂટી જશે. અને તમને મોક્ષ થશે.

(વિબલુએ મધુકૈટભ* માર્યા.

પડદો.

અંક પ્રથમ. સમાપ્ત.

— ૦:૦૦ —

દોહરો.

પ્રથમ અંક પૂરણ થયો, ઇશ્વરની કરુણાય;

રચનાં બીજા અંકની, રૂડી રીત રચાય. ૧

ઇશ્વરને સમજું સદા, ગણપત લાગું પાય;

વાણી વીમળ થવા મને, માતા યાન્ને સાય.X

(૨૯)

અંક બીજા

મહિષાસુર દૈત્ય વધ.

પાત્રો.

ઇંદ્ર	...	...	...	...	...	સ્વર્ગનો રાજા.
બૃહસ્પતિ	...	...	...	...	...	તેનો ગુરુ (૩૫).
નારદ	...	...	...	...	...	સર્વેત્ર ખબરે લાવનાર ૩૫.
સેનાધીપતિ	...	...	...	...	...	ઇંદ્રના લશ્કરનો ઉપરી.
જમ	...	...	...	...	...	જમ પુરીનો રાજા.
મહિષાસુર	...	...	...	...	...	રંભાશુરનો પુત્ર.
આમર	...	...	...	...	...	મહિષાશુરનો પ્રધાન.
શંકર	...	...	...	...	...	મહા દેવ.
અન્ના	...	...	...	...	...	અન્નાડનો કર્તા.
વિષ્ણુ	...	...	...	...	...	ભગવાન.
દેવી	...	...	...	...	...	મહિષાશુરનો વધ કરનારી માતા.

પ્રવેશ ૧ લો.

પાત્ર.

ઈંદ્ર—પ્રહસ્પતિ, નારદ, સેનાધિપતિ, મહિષાશુર, આમર;

(સ્થળ ઇંદ્રની સભા.)

ઈંદ્ર—અહો ગુરુમાહારાજ આજે મને મંદ શુકન થાયછે, અને
મારૂં વામઅંગરૂં રકવા કરેછે, તેથી કાંઈ નુકશાન થશે
કે કેમ? અને કદિ થશે તો એવું શું વિપ્ન હશે મહારાજ?

પ્રહસ્પતિ—રાજા હું કહું તે સાંભળ આ સ્વર્ગ, મૃત્યું, અને
પાતાળ એવા ત્રણ લોકમાં ને કોઈ પ્રાણી દેહ ધારણ
કરેછે, તેમાં આછેતો દૈવ હોય, અથવા દૈત્ય હોય. આ
રાક્ષસ, ગંધર્વ, પનંગ, વગેરે જોણે દેહ ધારણ કર્યોછે
તેને છ વસ્તુ પ્રાપ્ત થાયછે.

ઈંદ્ર—ગુરુ મહારાજ, તે આપ મારા જેવા પામરને કૃપા કરી કહો.

પ્રહસ્પતિ--

શ્લોક.

કર્મણા જાયતે જંતુ, કર્મેણૈવા વિલીયતે,
સુઃખંદુઃસ્વંભય, ક્ષેમ, કર્મેણિ વાભિપદ્યતે.

બાવાર્થ—જન્મ, મર્ણ, સુખ, દુઃખ, ભય, ક્ષેમ, એ ૭
વસ્તુનો શરીર સાથેજ જન્મ થાયછે તેમાં ને કોઈ ધર્મ-
વાન પુરુષને સુખ પ્રાપ્ત થયું તો તેમાં તે હર્ષ નથી કરતો
અને કદિ દુઃખાદિ પ્રાપ્ત થાય તો તેમાં તે ભય પામતો

નથી માટે તું પણ ધૈર્ય ધરી પરમાર્ય કરી આ દુર્લભદેહ સફળ કર. (એટલામાં નારદ આઘ્યા.)

ઇંદ્ર—(સાનંદાશ્ચર્ય થઈને.)—પધારો મહારાજ આપ અત્રે પધાર્યા તેથી હું મને મોટો બાગ્યશાળી સમજું છું જેમ ત્રણ લોકમાં પવન ફેરે છે તેમજ તમે ફેરો છો તો આજ કાલ પાતાળ લોકમાં અને મૃત્યુલોકમાં શું શું વર્તમાન છે, કયો યોદ્ધો બળવાન છે, અને સામર્થ્યમાં એટલે એવો રાજા કોણ છે.

નારદ—હે ઇંદ્રરાજ આવા તારા ન્યાય યુક્ત અને ગંભીર વિચાર સાંભળી હું બહુ પ્રસન્ન થયો છું, અને તારે સદા એવાજ વિચાર રાખવા જોઈએ એમ વેદવાણી વદે છે.

શ્લોક.

કઃકાલકાનિ મિત્રાણિકોદેશઃકૌવ્યયાગમૌઃ

કસ્યાહંકાચમેશક્તિ,રિતિચિંત્યંમુહુર્મુહુ.

તાત્પર્ય—શું શું વર્તમાન છે, કોણ કોણ મારા મિત્ર છે, દેશકાળ કેવો છે, શું ઉપજ છે, શું ખર્ચ છે, મારી શું શક્તિ છે એવા વિચાર બુદ્ધિમાન પુરુષ હમેશાં કરે છે. માટે તારે પણ હમેશાં એવાજ વિચાર રાખવા જોઈએ—પરંતુ તે મૃત્યુ અને પાતાળ લોકનાં વર્તમાન પુછ્યાં તે સાંભળ—એક રંભાથુર નામના દૈત્યે શંકર ભીષમ મહા ઉગ્રતપશ્ચર્યા કરી તારે શંકરે પ્રસન્ન થઈ વરદાન માગવા કહ્યું તારે રંભાથુરે બહુ ભારી વરદાન માગી લીધું.

છંદ્ર—એવું ભારે વરદાન શું માગ્યું!

નારદ—રંભાશુરે કહ્યું કે માહારાજ મને પુત્ર નથી, તો તે તમારા અંશથી મને પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય, અને તેનું કોઈ દિવસ મૃત્યુ ન થાય— કદિ મૃત્યુ થાય, તોપણ આપ્તા પ્રજ્ઞાંડની તેજ શક્તિ એકઠી કર્યે તેમાંથી એક કુમારીકા ઉત્પન્ન થાય, તેના હાથથી મારા પુત્રનું મૃત્યુ થાય. એ મારી ઇચ્છાએ તો પુરી પાડશો—ત્યારે શંકરે તથાસ્તુ કરી વરદાન આપ્યું બાદ શંકર અંતરધ્યાન થયા. તો હે ઇંદ્રરાજ શંકરના વરદાનથી રંભાશુરને મહિસાશુર નામનો મહાઅજવાન પુત્ર ઉત્પન્ન થયો. તેનું આ વખત બહુ પ્રવળ છે અને તેણે ઉભયલોક જીતી લીધા છે હવે સ્વર્ગ લોક જીતવાની તૈયારી કરે છે તો તેને માટે હું તને સૂચના કરવા આવ્યો છું માટે યુદ્ધ કરવાની તૈયારીમાં રહેજે અને બહુ હુશિયારીથી યુદ્ધ કરજે. (નારદ અંતરધ્યાન)

છંદ્ર—અરે સેનાધિપતિ.!

સેનાધિપતિ—આત્મા મહારાજ.

છંદ્ર—આપણી ચતુરંગી સેનાનો બંદોબસ્ત કેવી રીતે રાખ્યો છે; અને ઊંટ, ઘોડા, હાથી, પેદલ, વગેરે કેટ કેટલા છે.

સેનાધિપતિ—

મનહર છંદ.

તીર તરવાર બાણ મારવાના દાવ પેચ;
બંકુક, ખરછી, ફેંકવામાં હુશિઆર છે;
દંડ, લાકડી રમત, પેચ કુસતીના બાણે,
અંગવાળવાનું કામ બધા લોક જાણે છે;

સોળપટાવન સાથે સામીલ રાખ્યું મદા;
 પોદા જોરાવરનો તો સેના મધ્યે વાસછે;
 રથી, મહારથી, સણગારી સદાસજ રાખું;
 ઇંદ્ર મહારાજ ભારા પ્રેમથી પ્રણામછે.

મહારાજધિરાજ આપણી સેનામાં આઠસો જિંટ, પાંચ-
 સો પેદળ, હજાર હાથી, તો તેરસે તોરીંગ, તેરસે તોપ, સો
 જ પટાવત, મહારથી પોદા, અને મહાજળવાન મદ્દો સાથ
 સર્વ સેના તૈયારછે મહારાજ.

ઇંદ્ર—શાખાસ ઘાણું સરસ કામ રાખ્યુંછે—અરે જમરાય.

જમ—હાજર મહારાજ શું આસા.

ઇંદ્ર—(યુદ્ધઅમત પરાખિછુવા છુપા ઝેરીહે. એ રાગ.)

જમરાય તમે જમપુરીનો કો'હેવાલ;

સુણું બંદોખસ્ત મંત માંડે ખુશી બહુ થાય.

જમ—મહારાજ આજ આઠાર, બેશી ઊમંગે;

જમપુરીનો બંદોખસ્ત, કહું તમ સંગે;

જનજીઠ વદે પાપીરઠ, તેને કંઈ ઠાર,

લોહચંબ લગાડી ખાય, માંડે નિરધાર.

સૌસૌ જન સૌ ઠામ અતિથે રમેછે;

કરે પેરે ગીરનું કામ હમેશ દિશેછે.

ઇંદ્ર— જમરાય તમે હુશિયાર, યાર જો ભારા;

ખુશી થયો સુણી હેવાલ, વાત કહી પ્યારા.

જમરાય યારે બળવાન, વાત સુણુ મારી;

સજ યદને બેઠો રહે, કરી તૈયારી.—

કારણ કે આવે એક મહિષને નામે;

છે દૈત્ય બડો બળવાન માર આ ઠામે.

(ગર્જના કરી મહિષાસુર આવ્યો.)

ઇંદ્ર—હે કુષ્ઠદૈત્ય તે મૃત્યુ અને પાતાળ લોક જીત્યા તેમ આ લોક તુરત નહીં જીતાય, તારો મદ હું ક્ષણવારમાં ઉતારીશ, તારા આત્માને ક્ષણવારમાં જન્મદ્વાર મોકલું છું. જોઇલે અરે જમરાય આ કુષ્ઠદૈત્યને તારા લોહસ્થંભથી પાયમાલ કરી દેવલોકનાં દર્શણ કરાવ.

જન્મ—જેવી મહારાજની આજ્ઞા. આવ ચંડાળ આવ શું જોશ.

(મહિષાસુર જન્મનો યુદ્ધજન્મ નાઠો.)

મહિષાસુર—અરે ઇંદ્ર તારૂં ઇંદ્રાસન મારે સ્વાધીન કરી આલ્યો જ. નહીંતો આવ જીધ કરવા.

ઇંદ્ર—હે મદાંધ દૈત્ય તારો પાયમાલ મારા શિવાય બીજો કોઈ કરનાર નથી. સેનાધિપતિ!

શ્લોક.

હસ્તીત્વકુશમાત્રેણ વાજીહસ્તેનતાઙ્યતે. ॥

. શૃંગીલગુહહસ્તેન ખડ્ગહસ્તેનદુર્જન. ॥ ૧ ॥

તો હે શુરા સેનાધિપતી તારૂં વીજળ અડગ ધારણ કરી આ કુષ્ઠ દૈત્યને તેનાથી પ્રહાર કરે. દુર્જન માણસને અડગથી પુરાં કરવાં એમ ઉપરનું શાસ્ત્રાર્થ સુચવે છે.

સેનાધિપતિ—મહારાજ હું આપનો લુણ હરામી નહીં થતાં

મારી શુદ્ધ બુદ્ધિથી તેના સાથે સંગ્રામ કરીશ-હે કુષ્ઠદૈત્ય
તે ઘણાઘણા યોદ્ધાઓ સાથે યુદ્ધ કર્યો હશે, પણ મારા
જેવાનો કોઈ દિવસ હાથ નહીં દીક્રી હોયતો આવ બતાવું.

મહિષાસુર—આવ આવ તારા જેવા ઘણા રોજ્યા તેની સાથે
તું પણ. (સેના, મહિ યુદ્ધ સેના નાઠો.)

ઈંદ્ર—હે દૈત્ય તે મારા માનીતા મહત્તોના જીવ લીધા છે પણ
તેનો બદલો હું થોડી વારમાં વાળીશ. અને તને આ
ઘડી યમપુરીમાં પહોંચાડું છું નોંધલે—આવ જીવ કરવા.
(ઈંદ્ર મહિ. યુદ્ધ ઈંદ્ર નાઠો મહિ
ઈંદ્રાસન ઉપર બેઠો.)

ચામર—અહો મહિષાસુર મહારાજ આપ આ ઈંદ્રાસન ઉપર
બેસજો અને આપણા જોધા જે બળવાન છે તેવાઓને
તમારી ચોકી રાખવા રાખી હું ઈંદ્રાદિ દિગપાલ સૌ બાગી
ગયાછે તેને દશ દિશાએથી પકડી આ વખત આપની
હજીર આપું છું. (નયછે.)

મહિષાસુર—(મનમાં) હરીગીતછંદ.

આ બેસ બેઠક બહુ બની, અદ્ભુત રમણિક ગોપતી;
જેમ અસલ રાજા ધર્મની તેમ, સભા સુંદર શોભતી.
હીરા જડિત મંદીર ચણ્યા, ચક્રચક્રીત કાચ પથારીઆ;
કનકે કરી સુભ સાગર લીપો, મહેલને સોભાવેઆ. ૧
સ્ફટિક મણિના માળ, રત્ન જડિત તેને રથંબ છે;
ચક્રચક્રીત ગુમર ગગમગે, વીશાળ ક્રોચ પલંગ છે.
હાંડી, હીંડોળા, હીંચકે, જળી પાંજરાં પક્ષી તણા;

ગાદી ગલીઆ ગોઠવ્યાને, આરસા શોભે ધણા. ૨
પડદો.

પ્રવેશ ૨ નો.

પાત્ર.

ઇંદ્ર, યમ, સેનાધિપતિ, અક્ષરૂપતિ, અક્ષા વગેરે.
(સ્થળ અક્ષલોકમાં ઇંદ્રાદિ દેવતાઓ અધ્યાની મુતી કરે છે)

ઇંદ્રાદિ— (આરતિ.) ×

ને હરિહર અક્ષા, ને હરિહર અક્ષા;
શીવ નંદી હરિ ગરૂડે. હંસ ચડે અક્ષા. (૨)
ઉત્પતિ સ્થિતિ કરણે, પ્રથમે જગતંખા;
ત્રીશુળ, ચક્ર, કમંડળ, શક્તિ ધરે અંખા. (૨)
ચિંતામણી કૌસ્તભ સુખ, શિવ ધરે નર મુંઠા;
નારદ સારદ ગાયે, નૃત્ય કરે રંખા. (૨)
ત્રીગુણ રૂપની આરતી ગાયે ઉછરેંગા;
કહે કલ્યાણ મન વાંછિત, પુર્ણ કરે અંખા. (૨)

અક્ષા—(આવીને) અહો ઇંદ્રાદિ દેવમણો તમને આવું શું ફુઃખ
પ્રાપ્ત થયુંછે, કે સર્વ દેવ સભા મળી મારે ત્યાં આબ્યા?

ઇંદ્ર—ભગવત્ એક મહિષાશુર નામનો દૈત્ય શંકરના વરદાનથી
બહુ ઉદ્ધત બની મપોછે તેણે અમારાં સર્વ દેવતાઓનાં
અધિસ્થાન ખુંચી લીધાં છે માટે કૃપા કરી તે મહિષા-

× મારા ગુરૂ ત્રિવંશી કલ્યાણજી રતનજીની બનાવેલ,

શુરનો નાથ કરી લીધેલાં સ્થાન અમોને સ્વાધિન કરાવશે
એવી અમારી પ્રાર્થના છે.

પ્રજ્ઞા—તમે સર્વ દેવ વૈકુંઠપતીની પાસે જાઓ અને તેની
સાહીતા લઈ સર્વ કૈલાસ પતિની પાસે જાઓ હું પાછ-
ળથી સ્નાન સંધ્યાદિક માટે નિત્ય કર્મ કરી આવું છું.
(દેવ જાયછે)

પડદો.

પ્રવેશ ૩ જો.

પાત્ર.

ધંદ્રાદિ, દેવતાઓ, પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ, શંકર.

(સ્થળ વૈકુંઠમાં વિષ્ણુનો મહેલ.)

ધંદ્રાદિદેવ—(વિષ્ણુની સ્તુતિ કરેછે.)

સારકુંલ વિઠ્ઠિડિત છંદ.

હે સર્વો પરિચેત્ર સર્વ વ્યાપીક કલ્યાણ કારી પ્રભુ;

વૈકુંઠ મહાધિપતિ માહારાજ તારી કૃપાએ નમ્ર.

આ વખતે મહાકુઃખછે, તેનો હોસે કહ્યે તુલકને;

મહિષાસુરદે કુઃખઅતિ, આબ્યા અમે તુલકને. ૧

માટે વારે આવજો હે કૃષ્ણા નિધાન આ દાસની;

નાથ કરોને દૈત્યો, આશા અમોને ધણી આપની.

સર્વ અમે તુલ આશરો, માગી લઈએ બહુ પ્યારથી;

ખીજ દેવ બલે બાથું, પણ તારો જેવા એક નથી. ૨

વિષ્ણુ—દેવમણા આવી તમારી શું ફરિયાદ થઈ? અને આવો

ફુધંટ સંગ્રામ કરવા વાળો યોદ્ધો બળવાન કોણ છે ?

ધંદ્ર—મહારાજ મહિષાસુર નામના દૈત્યે અમારાં રહેવાનાં સ્થાનકો
એંચી લીધાં છે અને મહા સંગ્રામ કરી અમને નસાડી
મુકયા. માટે તેનો નાશ કરી અમને સાહીતા કરશો ?

વિળયુ—અહો કેવો અકરોડેર—રાજ તારા જેવા ન્યાઈ રાજેંદ્રને
આવા ફુટ દૈત્યે ફુઃખ દીધું તે જોઈ મારી રાંભાંચ
ઉભી થઈ જાય છે. પણ શું કરું કે તેને શંકરનું અબય
વચન છે. માટે આપણુ સર્વે શંકર આગળ ચાલો
જઈએ. (બ્રહ્મા આવીને)

બ્રહ્મા—ધણુજ સાઈ મારો પણ એજ વિચાર હતો નારગોય
આદમીને ઘટતી મદદ આપવી એ આપ જેવા પરોપ-
કારી પુરુષનું કામ છે માટે ચાલો શંકરની પાસે જઈ
મદદ માગીએ. (જાય છે.)

પડદો.

પ્રવેશ. ૪ થો.

પાત્ર.

ધંદ્રદેવ, બ્રહ્મા, વિળયું, શંકર, માતા, મહિષાસુર.
ચામર વગેરે.

(સ્થળ કૈલાસ પુરી.)

ધંદ્રાદિદેવ—(શંકરની મુતિ કરે છે.) *

* ત્રવાડી ક૦ ર૦ ની બતાવેલ

લાવણી.

કરસમરન શંકર કપાળ, સખ પત્રક ન્યાલ કરતે બોલા;
જપત જપસખ મીઠે પાપ, સખ મીઠે તાપ તનકે ધોરા.
બસ્મ અંગ ધર, ગૌરીસંગ શીરલસત ગંગ લહરી ઘોલા.
ભુવન અંગફની ધર ભુવંગ, શીર અમકેરંગઅંદર ઘોલા.
ત્રીનેત્ર જવાલ સોચ્યન લાલ, કર ખિંડુભાલ અંદન ગોલા.
ધર રૂંઢમાલ ભુવંગ કાલ, ગજો વિચગરાલ નીલંદોરા;
મુગચર્મ છાલ આસનડાલ, અજકો ખિસાલ પહેરો ચોલા.
કરધર કપાળ ત્રિશુળધાર, ડમરકે તાલ ડિમડિમ ધોરા.

શંકર—અરે ઇંદ્રાદિ દેવ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ આજ સર્વ એકત્ર
સભા મળી મારે ત્યાં આવ્યા તેનું શું કારણ? એવું શું
સંકષ્ટ પ્રાપ્ત થયું છે ?

વિષ્ણુ—મહારાજ આ વર્તમાન કાળમાં મહિષાસુર નામનો દૈત્ય
આપના વરદાનથી બહુ ઉન્મત ખુની ઇંદ્રાદિ દેવતા-
ઓનાં અધિસ્થાન ખુંસી લીધાંછે, માટે તેનો નાશ
કરશે એવી આશાછે. તો તે પાર પાડશે.

શંકર—હુ દેવગણો મેં તેને વરદાન આપેલું છે માટે આપણે
સર્વે હિમાલય પર્વતમાં ચાલો અને ત્યાં સર્વ દેવતા
ઓની તેજ શક્તિ એકઠી કરી તેમાંથી દેવી ઉત્પન્ન કરી
તેનો વધ કરાવશું.

પડદો.

(પડદાની બહાર ઉભી તેજ શક્તિ
એકઠી કરી માતાની સ્તુતિ કરેછે;)

ઇંદ્રાદિ દેવતા—

પદ. ૧

જય જય હે દયાવંત તું દેવી.

વિનતી સુણી મયા આવજો વેલી,

જય

આવી તું દુઃખ સર્વે દેવતા હરજો,

કૃપા મહા મૈયા અમપર કરજો.

જય

તુલગતિ અતિ મોટી તું બહુ નામી.

બીડ બંજન શેવકને છો આરામી,

જય

(પડછો ઉઘડોછે અને દેવી દર્શન.)

દેવી—અહો હરિ, હર, બ્રહ્મા, ઇંદ્રાદિ દેવ સર્વે મળી મારી સ્તુતિ
કરી મને બોલાવી એવું શું કામછે!

શંકર—મૈયા મારા વરદાનથી રંભાશુર નામના દૈત્યને મહિષાસુર
નામનો મહા બળવાન પોદ્ધો ઉત્પન્ન થયોછે તેને મૃત્યુ ન
થાય તેવું વરદાન મેં આપેલું છે, અને કદિ મૃત્યુ થાય
તો આખા જગતની તેજ શક્તિ એકઠી કર્યે અને તેમાંથી
એક દેવી ઉત્પન્ન થાય તે તેની સાથે દ્વંદ્વયુદ્ધ કરી નાશ
કરે તોજ મૃત્યુ થાય તેના માટે આપની આરાધના કરી
બોલાવેલ છે. તો કૃપા કરી તેનો નાશ કરશો.

દેવી—અહો દેવગણો હું એ દુષ્ટને હાલધડી યુદ્ધ ટંકાર કરી બો-
લાવી યુદ્ધમાં ઠાર કરુંધું.

(યુદ્ધ ટંકાર કરી મહિ બોલા.)

મહિષાસુર—એવો કોણ પોદ્ધો બળવાન છે કે મને યુદ્ધ ટંકાર કરી
બોલાવ્યો? આવી જય સામે.

દેવી—અરે કુષ્ઠ ક્ષણમાત્ર ગર્જના કરીલે. તું બહુ મદોન્મત
બની ગયોછે પણ હું ન્યારે મધુપાન કરીશ ત્યારે તારો
નાશ કરીશ. પછી બધા દેવતાઓ ખુશી થશે અને હર્ષના
નાદ કરશે. (મધુપાન કરી.)

દંદ્રસભાનો રાગ.

અરે કુષ્ઠ હું તુજને મારું, નહીં લાગે ક્ષણવાર;
મધુપાન કરી હું મારુંધું, યાશે નેજેકાર.
દેવ બધા રાજી થઈ જશે, એવાછે આ દાવ;
ખડગ ગૃહી હું તુજને કહુંધું, યુદ્ધ કરવાને આવ.

મહિષાસુર—હું “અજિત” નેણે મને વરદાન આપેલું છે તેનાથી
પણ મારો નાશ ન થાય ત્યારે તું તે શું વિશાદમાં છે?

દંદ્રસભાનો રાગ.

અરે બાળકન્યા ચાલીજી, નહીંતો મીરીશ માર;
યુદ્ધ કરવાની તારે મરજી, લો થાજે તૈયાર.
હાથ ગૃહી શિરોઈ હોંસથી, લઈ ઉઠો આ ઠામ;
અહોનિશ મનમાં રમતી જો, તે પુરી થઈ હામ.

બહુ બક્ષ હાથ આવ્યું છે. આવ જીધ કરવા પછી જો-
પસે. આ સુરાના ઝપારા.

દેવી—અરે ચંડાલ, રે નોમ, તું કાંઈ વિચારીને બોલ અને હું
તારો તાત્કાલ વધ કરવાની છું. તારા મનમાં એટલો બધો
અંકાર ન રાખ. આ મારી સમશર જોઈએ તેણેથીજ
તારો વધ કરવાની. આવ.

(મહાપુત્ર તેમાં મહિષાસુર વધ
દેવતાઓ ખુશી થઈ માતાજીને
પુષ્પવૃષ્ટી કરેછે.)

વિદુષક—મુવા મુવા આતો મને મારી ખાશે શું! જોને કચીકા
જેવી આંખો કેવી કહાડેછે. ભાઈ ત્રાંચ માંખ મારી
એકત્રીશ મારખાં થયા— જોને કે વાહાજ થયા—
અધધધ આંખુ ન કાઢરે ન કાઢ હું ખી મરું છું ચીંતા
નહીં લે આ હુ આંખુ વીસી જાઉં એટલે દેખાશે નહીં
અને ખીશે નહીં.

મુત્રધાર—ભાઈ વિદુષક ડરમાં હું આજે તારો આભારી થયો
છું, કેતે ઘટતી મદદ આપી સભાના મન રંજન રા
ખ્યાં. તેથી તને પણ શાખાશી ઘટેછે.

પડદો.

૧અંક ખીજો સમાપ્ત.

૧ આનાટક મારામિત્ર ગુરૂ ત્રવાડી કલ્યાણજી રતનજીએપો
તાની ખંભાળીઆ નવીન સત્ય પ્રકાશ નાટક કુંપની માટે
વૃજભાષામાં બનાવ્યું તેનું ગુજરાતીમાં બાબાંતર મેં કર્યુંછે—

(૪૩)

(છિલે સર્વેએ મળી કરેલી પ્રાર્થના.)

૫૬.

પૂર્ણ થયોછે ખેલ—સજ્જનો પૂર્ણ થયોછે ખેલ.

દુષ્ટમધુ કૈટભે મળીને;

ખહ્મને દુઃખ દીધેલ—સજ્જનો.

દુઃખ દીધાથી તેને વિષયુએ;

ખુશી થઈને હણેલ—સજ્જનો.

મહા બળીએ મહિષાસુર બારી,

મારવા ઇંદ્ર આવેલ—સજ્જનો.

માતાજીએ સજી સાજ સર્વથી;

મહિષાસુરને ક્યો ઠેર—સજ્જનો.

અંકારી પુરૂષના આ હાલ બનીઆ;

દેવેંદ્ર ખુશી થયેલ—સજ્જનો.

મીત્રો મારાને ભેટ આ મુકું.

કલમ ચલાવી પહેલ—સજ્જનો.

જેશંકર હું દાસ તમારો;

આપ અતિ સુધરેલ—સજ્જનો

વાંચનારાઓને વીનંતી.

દોહરા.

પ્રીતે પુસ્તક આ રચ્યું, પહેલું મારા યાર;
 સુંદર ગામ ખંભાળીએ, હકવંતે હાલાર. ॥ ૧ ॥
 નાટકની રચના રચ્યું, સૂઝ્યો એહ વિચાર;
 યશ શક્તિથી આકર્ષ્યો, નાટકનો વિસ્તાર ॥ ૨ ॥
 લખવા માંડ્યું લખણે; મનમાં ધરી ઉમંગ;
 સાર ગૃહો સમજી તમે, તો આનંદ મુજ અંગ. ॥ ૩ ॥
 હસ્તદોશ આ પુસ્તકે, દીસે ઠામો ઠામ;
 માફ કરો આ મિત્રને, જે તમ તણો ગુલામ. ॥ ૪ ॥

ગીતી આપ્યાં.

મહિષાશૂર નાટક આ, સૂઝ્યો વાંચો સુધારીને પ્રીતે,
 અમ મમસાર્થક કરેશો, આશા એવી ધરૂ રશિક રીતે. ૫
 કામચિટ નાટકનું, અદ્ય મતિથી બને નહીં તેહ,
 યદ્વા તદ્વા તોપણ, લખ્યું ધરીને પરી પૂરણ નેહ. ૬
 વાંચો સર્વ વિચારી, મુશ્કેલિ ધારી લહો સરસ સાર;
 જયશંકર જાનીના છેવટ એઝે નકિનમસ્કાર. ૭

જે સદગૃહસ્થોએ મને આમળથી મદદ આપી આભારી
કર્પાએ તેઓના મુખારક નામ આ નીચે જાહેર કરુંધું.

નામ	હુદ્દો	નકલ.
મી. દેવકરસન ગોવિંદજી	પોરબંદર	૧૦
મી. ગોવંદજી વી. નાનજી	જીનાગઢ બ્રુક્સેલર.	૧૦
મી. વસનજી દેવનંદ	સલાયા સ્કુલ. માસ્તર સાહેબ	૬
મી. મથુરાંદાસ વી. બોધા મહાત્ત.	રાવલ પ્રાંત હાતાર.	૬
મી. બીખાભાઈ કુંવરજી	સલાયા સમયોષ્ટ માસ્તર સા.	૬
મ. નરભિરામ ગોપાલજી	ખંભાળીઆ તાલુકા સ્કુલ માસ્તર.	૪
મ. મોતીચંદ કહાનજી	ખંભાળીઆ સમયોષ્ટ માસ્તર સા.	૪
રા. જીવનલાલ મગનલાલ	ખંભાળીઆ શીળી ડાકતર	૪
રા. પીતાંબર આંપસિંહ	ખંભાળીઆથી દ્વારકા લાઇન ઓવ.	૪
રા. સુંદરજી હીરજી	કાળાવડ કન્યાશાળાના મહેતાજી	૪
શ. જીવરાજ મોરારજી	ખંભાળીઆ	૪
મી. લાધા બાણજી	માંડવી બંદર આસિ.	૪
બા. પ્રાણજીવન શીવરામ	ખંભાલીઆ .	૪
શ. વીઠ્ઠલદાસ દેવજી	ખંભાલાઆ	૪
પુનાતરે કાનજી પ્રાગજી	સલાયા સ્કુ. કમિટિના મેંબર	૪
ડા. ડોસા પસુ.	" મેંબર	૪
રા. બાણજી મેધજી	" મેંબર	૪
ડા. ગોકળ ખટાઉ	" મેંબર	૪
વોરા અલીજી ઉકાબાઇ	" મેંબર	૪
રા. કેશવલાલ મુગઠરામ.	સલાયા બંદર કારકુન.	૨
મી. જમજીવન દયારામ.	ખંભાળીઆ તાલુકા સ્કુ. આ.	૨
મી. કાળીદાસ રાજભાઇ	મેડ બંદર સ્કુલ માસ્તર.	૨
મી. લાધા નથુભાઇ	સજાયા આકરીંગ પોષ્ટ માસ્તર.	૨

મી. લાલજી	હીરજી	સલાયા વહી વઠી ઉમેદવાર.	૨
રા. આણંદજી	વહાજી	કુંતીઆણા તાલુકાસ્કુલ માસ્તર.	૨
રા. નૃસીંહપ્રસાદ	તુલસિહરામ	દેવડા સ્કુલ માસ્તર.	૨
રા. ગોકળદાસ	દેવજી.	સલાયા ખંદર અવલ કારકુન.	૨
રા. શામળજી	શીવશંકર.	સલાયા માંડવી કારકુન.	૨
રા. કરસનજી	જીવરામ.	ખંભાળીઆ દરબારી લાઇન. ઓવ૦	૨
રા. શેવકરામ	વિશ્વનાથ	ધોરાજી તાલુકાસ્કુલ. પે. આ.	૨
રા. સામજી	વીડલજી	સલાયા ફોજદાર.	૨
રા. મોતી ચંદ	નારણજી	વવાણીઆ કચ્છ દરબારી કાર.	૨
રા. અમૃતલાલ	જેશંકર	વવાણીઆ વડા કારકુન.	૨
રા. હરીશંકર	કરચનજી	સલાયા ખંદર.	૨
હા. જીડા	ખટાઉ.	સલાયા.	૨
હા. હરીદાસ	વાજીજી.	સલાયા.	૨
હા. ગોપાલજી	દયાળજી	સલાયા.	૨
રા. આણંદજી	હરજીવન.	સલાયા વહાણ માપણી કારકુન.	૨
રા. તુલજીરામ	રણછોડજી	શીહોરકર. કચ્છ માતાના મઠના મે.ર	૨
રા. મોરારજી	અગ્નિરામર	કચ્છ દેસલપુર દરબારી સ્કુ. મે.	૨
રા. જ્ઞાલાલ	અનુપરામ.	કાળાવડ સ્કુલ માસ્તર.	૧
મી. પ્રેમજી	એતસિંહ કવિ	મુંગઝ.	૧
રા. મકનજી	રામજી	લાઠી સ્કુલ આસિંઠ માસ્તર	૧
રા. ડાહ્યા	મકનજી	ખંભાળીઆ સ્કુલ આસિં.	૧
રા. બુલાબાઈ	જેરામ.	"	૧
રા. માનશંકર	જયશંકર	"	૧

રા. ગૌરીશંકર પુરષોત્તમ	„	૧
મી. જ્યેશંકર વિહલજી સંસ્કૃત પાઠશાળાના વિદ્યાર્થી.		
	માંડવી બંદર	૧
રા. લક્ષ્મીશંકર ભગવાનજી સલાયા કારકુન.		૧
રા. દયાશંકર ભગવાનજી સલાયા ફેજદારી કારકુન.		૧
રા. મોરારજી સામજી સલાયા મુકુલ બીજા આસિસ્ટન્ટ.		૧
રા. દેવીદાસ બનાભાઈ કાળાવડ મુકુલના પે. આ.		૧
રા. વશનજી વી. શવજી	„ બી. આ.	૧
રા. નથુરામ વી. પનજી	„ વિદ્યાર્થી.	૧
મી. જગજીવન પીતાબર	ખંભાણીરયા.	૧
મા. ડોસાલાલ કાળીદાસ ખંભાણીઆ		૧
મી. રતનસિંહ ગોકળજી ખંભાણીઆ ગામઠી મુકુ. મહેતાજી		૧
હા. રતનસિંહ લાલજી સલાયાબંદર		૧
હા. લધા ડોસા	સલાયા બંદર	૧
હા. વલ્લભદાસ હરીદાસ સલાયા મુકુલ ત્રીજા આસિસ્ટ		૧
હા. દેવરામ કાળીદાસ કચ્છમ કપાણી સલાયા બંદર		૧
હા. રતનસિંહ ડુંગરસિંહ મુંબઈ વિદ્યાર્થી.		૧
મી. રાજરામ ગોપાલજી ખંભાણીઆ મુકુલ વિદ્યાર્થી		૧
મી. ખીમજી મથુરાદાસ મુંબઈ		૧
શા. લલુભાઈ બાલમુંકંદરાય મુંબઈ સ્ટોરકીપર		૧
શા. પુરુષોત્તમ જમનાદાસ મુંબઈ. આસિસ્ટ સ્ટોરકીપર.		૧
રા. નગીનદાસ લાલદાસ મે. મુંબઈ વિદ્યાર્થી		૧
રા. જાદવજી માધવજી કુતિયાણા મુકુલ પે. આસિસ્ટ.		૧

રા. ઘેલા કાળા	ખી.આ.	૧
રા. નથુ વત્રામ	સલાયા ઉમેદવાર	૧
રા. અંબાશંકર વાલજી	કચ્છ ખે રાજા મુકુલ મારતર	૧
રા. મુળજી હંસરાજ	વવાણીઆ	૧
રા. ઘેલા પાધીર	મુકુલ મારતર વવાણીયા	૧
રા. મુંદરજી બાણજી	વવાણીઆ	૧
રા. નાનચંદ ગોપાલજી	"	૧
રા. ગોવંદજી અમીચંદ	"	૧
રા. મનસુખ નેમચંદ	"	૧
રા. ખેચરજી જીવણજી	"	૧
રા. પોપટ મનજી શેઠ	"	૧
રા. રૂપચંદ વીરજી	"	૧
રા. પ્રાણજીવન જ્યેષ્ઠ	"	૧
કા. પુરુષોત્તમ ખટાઉ	સલાયા ખંદર	૧
વકીલ વીઠલજી શીરાજ	સલાયા	૧
કા. મનજી માવંજી	"	૧
કા. ખીમજી હીરજી	"	૧
કા. માધવજી વાલજી	"	૧
કા. વત્રામ ખીમજી	"	૧
કા. બાણજી રામજી	"	૧
કા. રાધવજી દયાજી	"	૧
કા. દેવજી બીમજી	"	૧
કા. નારણદાસ મેઘજી	"	૧

કુલ ૧૬૭ નકલ.

સૂચના.

કવિતારૂપ કાઠિઆવાડ ઇલાકાની ભૂગોળ—(આ-

કી થોડી રહી છે.) કિંમત ૦-૧-૬

રાવણ સાથે રામની વિષ્ટિ—વિરસથી બરપુર એક

ગાયનરૂપી નાટક. કિંમત ૦-૧-૦

મધુ કૈટભ અને મહિષાસુર વધ નાટક—ઉપરની ચો-

પડીઓ ને ને જોઈએ તેણે નાચે લખેલ

ટૂંકાણેથી રોકડી કિંમતે ટપાલનો અર્ધો

આનો વધારે મોકલી મંગાવી સેવી.

ટૂંકાણાં.

સલાયાઅંદર—મારી પાસેથી.

ખંભાળિયા—સરકારી ગુજરાતી સ્કૂલના

આસીરૂંટ જગજીવન દયારામ

પંડ્યા પાસેથી.

જીનાગઢ—બુકસેલર ગોવિંદજી વિ. નાનજી

ટૂંકાણું છાયાં બનર.

પ્રસ્તાવિક પદ્ય—તૈયાર છે. ધરાકો થએ હપાવવા

વિચાર છે.

નયશંકર આણંદજીભની.

અંદર સલાયા સ્કૂલની મુખ્ય શિક્ષક.

